

Pesniki na Prangerju

Devet slovenskih pesniških zbirk je na festivalu Pranger (letošnji se bo dogajal od 30. junija do 3. julija) vsako leto izpostavljeno kritiki, prevajalski moči, literarno-teoretski analizi in presoji bralca. Trije izbrani kritiki izberejo tri pesniške zbirke, Zoran Pevec izpostavlja Primoža Čučnika, Miljano Cunta in Ivana Dobnika

PIŠE: ZORAN PEVEC

Primož Čučnik: Kot dar

Mesto, na katerem prične svojo pot iskati semantični fundamentalizem teh pesmi, je zgrajeno iz Naše hiše. Toda to ni le že prislovna Heideggerjeva govornica hiša iz besed, to je vodilo in izhodišče, iz katerega se pričnemo premikati proti zastavljenemu cilju. Zdaj iščemo svojega (so)podobnika, zdaj realnost narave. Pripovedovanje pesniških zgodb se identificira z naborom sodobnega besedišča, z jezikom globalnega slehernika v različnih formah, tudi sonetnih. V enem od njih, ki bi lahko bil neke vrste repati sonet, je zapisana parafraza Kajuha "za kar sem umrl, bi hotel še enkrat umreti", tokrat z verzom "za to bi bilo vredno še enkrat umreti" - tu gre najverjetneje za spomin na "entuziazem pomladi", mladostne zanesenosti ali preprosto na čas, ko želja še ne ve, da je pravzaprav neizpolnljiva.

Med besedo in molkom je resnica, ki se prikazuje brez glasu, v "ednini" in v "tišini". V konotaciji z urbanim se nam v pesmi VELIKA mesta imajo svoje resnice denotativno prikazuje vrsta leksemskih enot, ki so znaki, v katerih se bralec identificira z mestnim, od "množice" in "beračev" do "izpušnih plinov". Pluralnost urbanega je torej upovedana z "množico resnic", ki pa niso domena zgolj mestnih okolij, temveč vsega sveta. Tu se zaporedja enega in vsega združujejo in mešajo med sabo, bližine in daljave so drug ob drugim in skupaj in vsaka sama zase. V "skrivallnic" in tudi v razkritju samega sebe. Lahko da se zdaj murnovske "dobrave zmračijo", a prav možno je, da se sprostijo v podobi, ki nam jo prinaša "s pametne razdalje" "šepetanje na uho, v ustnik piščalke".

V refrenu "odslej bomo povezani tudi drugače" je zaslutiti smisel iskanja in izvornem temelju biti, lahko pa tudi "oddaljevanje" enega od drugega, ko si "vsak na svojem koncu celi svoje rane".

Poetičen učinek dosežejo pesmi na različne načine, večkrat tudi z igro besed, kot recimo v pesmi Moje hortenzije, kjer je zapisano "lepilo, ki lepi skupaj" in potem malo naprej "univerzalno slepilo" z vprašanjem "ali se lepimo posamično" v "obdobju novega optimizma". "Hortenzije", kot simbol ljubezni in modrosti, so tudi podoba za uresničitev samega sebe, "samo da bomo zdravi" pa ironizacija znane misli človeka iz ulice. V kontekstu neposrednega srečanja z življenjem, je zapis o njem drugoten "saj čas v knjigi je samo trenutek med stebroma", a metaforični "ptič", ki "gnezdi v glavi / leti samo takrat, ko komu poje". Jaz živi za drugega, samo v drugem sem jaz jaz, tam mislim, kjer mislim, da ne mislim.

Pesniška govornica je tok odstrtih in zastrtih besed, je dvojna igra življenja in podoba o njem, je dogodek prisotnosti in odsotnosti reči ali kot piše Čučnikov pesnik "Hitenje Odrivanje / Hitenje". Jaz je igra "Veter Ve Ne ve

Ter", je tujost s samim sabo in istost s seboj, je pomen in sopomen v označevalcu za virtualno resnično/neresničnost, "kopiraj/prilepi", je instantni hip sledi pred prisebnostjo, je v "trgovini s starimi igračkami", je "smešno prevelik / za drobne igrače"? Je človek brez igrače, človek brez sveta? Ali je človek igrača sveta? Verjetno oboje, verjetno, kot piše filozof "original, ki je že kopija" in kot zapiše pesem "ostanejo mi torej zgradbe, / kamor vstopam isti / in izstopam drugačen", da bova v dvojini stala na tleh, na otoku pod nama."

Čučnikova zbirka pesmi Kot dar nas naslovno spomni na derridajevski "misliti dar", na nit igre, v kateri imamo opraviti s tem, da mora dar kot dar biti nezavedajoč, pesem kot pesem pa je tu kot "na rezine narezan svet" z verzi, ki kot skalpel zarezajo v bit tega časa in prostora.

Miljana Cunta: Za pol neba

Pesniški diskurz Miljane Cunte se stilistično izvije iz navadne govornice s pomočjo jezikovne drugačnosti, ki skorajda daje vtis svečanosti, a je sintaktično blizu tudi sodobni izrazni pripovedi. S ponovitvami doseže poudarjanje upovedanega in ritmično fluidnost. Neukrotljivi jezik pesmi teče miselno skladno in se zliva v pesniško podobje polno metafor (večinoma genitivnih). Če se morda za hip zazdi, da pesničin jezik ni inovativen, to nikakor ne pomeni, da bi lahko ob tem pomislili na morebitno pomanjkljivost in to prav zato, ker je pripoved ves čas ustaljena v domovanju preiščljene in domišljisko kompetentno urejene pesniške besede.

Na začetku lahko v pesmih opazujemo srečanje dvojine, dveh, ki sta skupaj kot Eden in Eden, v vrtu mikrokozmosu, v ne-navadni ljubezenski konstrukciji, na prizorišču Dvojega, kjer "vdihneta mesečino", ob kateri si Dva izotopično blizu ljubezenski situaciji podaljšata sanje v verzih "a sva si vseeno postlala na bregu / za še en dan. Ob simbolnem in personificiranem drevesu si v svojem, samo njunem okolju, zastavljata vprašanja in pričakujeta odgovore ob vsakdanjostih, kot je "obešanje perila", "sajenje paradižnika" ali "ugibanje o vremenu". V tem vrtu metaforično odšteva "poljube sonca" in tam raste "drevo vse do neba". Govornica drugega z drugim se pretaka med enim in drugim vrati, ki so pogost simbol za razmejitve med dvema različnima svetovoma, med vhom in izhodom, meja med znotraj in zunaj, med svobodo in ujetostjo v tubitno minljivost. Ona stopa vanj, v drugega, ki jo "nabira po rjuhah mraka", in ko on zaspi v neotlažljivem hrepenenju, je vse med notranjim in zunanjim jazom in med Njo in Njim. Jaz in Drugi sta odkritje življenja in nemir pustolovščine. Resnica ljubezni ima tudi ime Duša, v estetski naravnosti sprejemamo drugega bolj kot v realnem življenju. Kjer ni vrat, so zidovi, kjer je narava, kdaj brije tudi oster veter. V strukturi dogodka imamo srečanje dveh in imamo njuno razliko. Ponavljajoča vrata so vez in zapora med "hrupom in tišino", tu se kdaj kaj zalomi, kdaj kaj poveže med sabo in kdaj je vse zavito "v premajhen kos obleke". V Visoki pesmi sta dva ne le zaradi "zemeljske" ljubezni, temveč zaradi doseganja estetske lepote in skladnosti. Estetski užitek se zlije z dobrim, stopa v popolnost, imaginarna vrnitev v trenutek večnosti se povsem približa mišičnemu izkustvu boga.

Pesmi so označene s podobjem, zadržanim predvsem v vrsti metafor ("žebelj zime", "ledene sveče staranja",

Primož Čučnik (Igor Napast)

"reza upanja"), Medeja je ime za žensko, ki "omadežuje hišo svoje matere" in za žensko v "utripu objubljene zvestobe", tu in tam opazimo kakšno aliteracijo ("dolga žila žarka reže"), Muza ni le muza, ni le Balmesov Bog, Užitek, Drugi, temveč tudi vse "tanjša misel v prostoru". Prav ta horizont identifikacije pa zna že omenjena vrata, kdaj tudi zapahnuti, zagotovo vsaj v simbolnem stadiju pesmi o (znova) Medeji, kjer je krivda ujeta v očetovem imenu. "Krafter milosti" nosi v sebi dve konotaciji, lahko nas objame ali pogoltno, v njem obenem živimo in umiramo. Kako tu obstaja Bog? Jaz v Tebi, Ti ob meni, v priročnosti sveta, v samosti in z drugim, s pesnico, ki ima svoj verzni vrt na domačem dvorišču in v biblijskem "Getsemani". V tem težišču sveta kljuva v duši Prometejev orel in tudi krogar E. A. Poeja ves blazen od ljubezni, ki beži ali preveč gnezdi v nas. Tu je zdras pomena pod besedo, nedosežna želja in performativni stik med pogledom in dejanjem. Pesem je s ključem v roki, ki odpira samo ena, naša vrata na poti med začetkom in koncem življenja/neba.

Ivan Dobnik: Pred začetkom

O "začetku" se filozofija preizprašuje, kako ga misliti, kako se začetek začne, kje je izvor resnice, mišljenja oziroma miselnega procesa. Filozof Meillassoux razmišlja o tem ali ima prednamenska trditev realističen pomen ali pa sploh nima nikakršnega pomena. "Kaj lahko rečemo o predčloveški realnosti? Kaj bi bila narava brez nas? Kaj bi ostalo v njej, če nas ne bi bilo več?"

Na poti iz nerogene v rojeno pesem, se ukvarja s tem, kaj je bilo "pred začetkom", Dobnikova poezija. Po Wittgensteinu vemo, da moramo, o tem, o čemer ne moremo govoriti, molčati. In če je tako, potem je bila najprej tišina. V brezčasju je bilo med metaforičnimi "koreninami mrtvih dreves" najverjetneje koprnenje, prvinsko, prednaravno bitno. V svetu brez sanj, brez ptic in imen zanje. V inovativnem podobju zgrajenem "iz tesnih brezpotij metropol" je bilo v "zakopanih iglicah omorik" življenje tik pred jutrom, v pričakovanju ljubljenja, ljubezni, strahu, prividov, dežja, ognja, svetlobe, vetra in seveda besed. In te so v pesmih Pred začetkom privzdignjene nad vsakdanjostjo z jezikom psalm-ske govornice o živem in neživem, o vsem, kar nas obdaja. Anaforično ponavljanje vztrajnega "pred začetkom"

Miljana Cunta (Tit Košir)

Pesniški izbranci Prangerja 2011 so še Anja Golob, Tina Kozin, Aleš Šteger, Boris A. Novak, Brane Senegačnik in Ivo Svetina

Ivan Dobnik (Anton Tavčar)

nam ponuja željo, voljo in hotenje po nastanku in nadaljevanju življenja v svet, bit in čas, ponuja nam kozmološki pogled na to, kar je, še bolj pa na to, kar naj bi bilo.

Pred govorom je bil občutek, je bila intuicija, in to je bilo prej kot rojstvo, prej kot dihanje, smrt ali obljube po večnem življenju. Ženska in moški si nista sporočala večnost s poljubi, z imenovanjem reke, zime, poletja, oblaki so spali v vesolju, ki ga (še) ni bilo, v oceanih, kjer ni bilo morja, v jezerih brez vode, v dežju brez kapljic vode.

V snu "ognja in videnja" je vzpostavljena pesem, hvalnica nastanku sveta in tubitja, v vrtincu prikazovanja in prisluškovanja tistemu, čemur se lahko bliža le govornica poezije. Pesniška zbirka po zensovski upove "Ni te tam, kjer me iščeš", a si, kjer se "te veter dotika". Pesnik "nima pisave", ničesar nima, ker svet pripada vsem, zdaj in prej in tudi bo. A prav zato, "ker nobena stvar ni moja, nikomur ne pripadam". V naravi nikoli nič ničemur ne pripada, temveč preprosto je.

Vrelec besed, sintagem, misli in podobja nas poenoti z naravo in nas vanjo reinkarnira. Pesnik se vidi v ženski, ki je njegova mati, žena in hči; evolucijska ohranjalnica in nadaljevalka življenja je zato "hčerka moja, moje telo, / še preden bom postal drevo" ...

V makrokozmosu sveta je mikrokozmos kmetije, "črede toplih živali", žensko telo, skodelica življenjske tekočine (za Ivana Dobnika je to čaj), otroška radovednost, pripovedovanje pravljic, "solza s trepalnic", kaos, ki drvi z druge strani obzorja. "Pod košatimi perutnicami dreves rijemo, se ruvamo, prekopavamo", analiziramo napačno začrtane poti, smo v "mestu nesrečnih ljudi" v prividu počivališča, a tudi v "novi svetlobi", "novem poku", na rodnem koščku zemlje ob Savinji in Bolski. Tu so odprti koridorji pesniški poti, z vsemi njihovimi mislimi, bitji, naravo, sanjami, obalami želja, pripeti na čas, odprti v večnost na "luskah poletnega zraka", na ustju rek, v dnevniku iz "zvezd in svetlobe" na poti med ljubežem in Bežigradom, med Ljubljano in Parizom, med enim in drugim človekom, med eno in drugo tubitjo, v enem samem pesniku-demiurgu. Pred oikumeno, pred tem z nami naseljenim svetom ni bilo ničesar, niti pesmi, ki bi lahko, kot Dobnikova, govorila o vsem prej. A ta sedaj je kot veliki spev naravi in bitju, kot himna vesolju in stvarstvu.